

AJRALGAN OILALARDA BOLALAR PSIXOLOGIYASI VA TARBIYASI.

Shahrisabz Davlat Pedagogika instituti

Pedagogika fakulteti pedagogika yo'nalishi 2-bosqich talabalari

Eshmurodova Feruza Ulug'bek qizi

eshmurodovaferuza76@gmail.com

Norqulova O'g'iloy Yo'ldosh qizi

Annotatsiya

Mazkur maqolada ajralgan oilalarda voyaga yetayotgan bolalarning psixologik holati, ularning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar hamda tarbiya jarayonidagi muammolar tahlil qilinadi. Ota-onaning ajralishi natijasida yuzaga keladigan stress, emotsional beqarorlik va ijtimoiy moslashuvdagi qiyinchiliklar ilmiy asosda yoritiladi. Shuningdek, bunday vaziyatlarda bolalarga samarali pedagogik yondashuvlar, oilaviy va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari ham ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari ajralgan oilalarda farzand tarbiyasini takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar berishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ajralgan oila, bola psixologiyasi, oilaviy tarbiya, emotsional holat, ijtimoiy moslashuv, pedagogik yondashuv, stress, ota-ona munosabatlari

Аннотация

В данной статье анализируется психологическое состояние детей, воспитывающихся в разведённых семьях, а также факторы, влияющие на их развитие, и проблемы в процессе воспитания. Научно освещаются стресс, эмоциональная нестабильность и трудности социальной адаптации, возникающие вследствие развода родителей. Кроме того, рассматриваются эффективные педагогические подходы, а также механизмы семейной и социальной поддержки детей в подобных ситуациях. Результаты исследования направлены на разработку

практических рекомендаций по совершенствованию воспитания детей в разведённых семьях.

Ключевые слова: разведённая семья, психология ребёнка, семейное воспитание, эмоциональное состояние, социальная адаптация, педагогический подход, стресс, взаимоотношения родителей

Kirish

Oila jamiyatning asosiy bo‘g‘ini bo‘lib, unda shaxsning ilk ijtimoiylashuvi amalga oshadi. Biroq bugungi kunda ajralishlar sonining ortib borayotgani natijasida ajralgan oilalarda tarbiya olayotgan bolalar muammosi dolzarb masalaga aylanmoqda. Bunday holat bolalarning psixologik rivojlanishiga, xulq-atvoriga va ijtimoiylashuv jarayoniga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi.

Ajralgan oilalarda bolalarning psixologik xususiyatlari

Ota-onaning ajralishi bolalar ruhiyatida chuqur iz qoldiradi. Ular ko‘pincha o‘zlarini aybdor his qilish, qo‘rquv, tushkunlik, yolg‘izlik kabi hissiyotlarni boshdan kechiradilar. Ayniqsa, kichik yoshdagi bolalarda xavfsizlik hissining pasayishi kuzatiladi. O‘smirlar esa agressivlik, isyonkorlik yoki aksincha, ichki tortinish holatiga tushib qolishi mumkin.

Ajralishning bola tarbiyasiga ta’siri

Ajralgan oilalarda tarbiya jarayoni ko‘pincha izchil bo‘lmaydi. Ota va ona o‘rtasidagi nizolar bolaga salbiy ta’sir etib, uning xulq-atvorida muammolar paydo bo‘lishiga sabab bo‘ladi. Tarbiyadagi nomuvofiqlik, e’tibor yetishmasligi va nazoratning susayishi bola rivojiga salbiy ta’sir qiladi.

Ijtimoiy moslashuv muammolari

Ajralgan oilalardagi bolalar jamiyatga moslashishda qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin. Ular tengdoshlari bilan muloqotda tortinchoqlik yoki agressivlik namoyon etishi mumkin. Maktabdagi o‘zlashtirish darajasi ham pasayishi ehtimoli mavjud.

Samarali pedagogik yondashuvlar

Bunday vaziyatlarda bolaga nisbatan mehr-muhabbatni kuchaytirish, psixologik qo'llab-quvvatlash muhim ahamiyatga ega. Ota-onalar bolaga nisbatan ochiq muloqot o'rnatishi, uning his-tuyg'ularini inobatga olishi lozim. Shuningdek, pedagog va psixologlarning hamkorligi orqali bolaga yordam berish samarali natija beradi.

Ajralgan oilalarda bolalar tarbiyasi murakkab jarayon bo'lib, alohida e'tibor va yondashuvni talab qiladi. Bolalarning psixologik holatini hisobga olish, ularga doimiy qo'llab-quvvatlash ko'rsatish va sog'lom ijtimoiy muhit yaratish muhimdir. Ota-onalar, pedagoglar va jamiyatning hamkorligi orqali bu muammolarni kamaytirish mumkin.

Ajralishning bolalar psixologiyasiga ta'siri

Ajralgan oilalarda o'sayotgan bolalarda quyidagi psixologik holatlar kuzatiladi:

stress va xavotirning ortishi

o'ziga ishonchning pasayishi

tajovuzkorlik yoki ichki tortinchoqlik

depressiv kayfiyat

Psixologlar ta'kidlashicha, bola ota-onasi o'rtasidagi nizoni o'ziga bog'liq deb his qilishi mumkin. Bu esa unda aybdorlik hissini shakllantiradi.

2. Yosh xususiyatlariga ko'ra ta'sir darajasi

Maktabgacha yoshda: bola ajralishni to'liq anglamaydi, lekin ota yoki onaning yo'qligini keskin his qiladi.

Maktab yoshida: darslarga qiziqish pasayadi, ijtimoiy moslashuvda muammolar paydo bo'ladi.

O'smirlik davrida: norozilik, agressiya va mustaqillikka haddan tashqari intilish kuzatiladi.

3. Tarbiya jarayonidagi muammolar

Ajralgan oilalarda tarbiya quyidagi qiyinchiliklarga duch keladi:

ota-onaning tarbiya borasidagi qarashlari turlicha bo'lishi

bolaning nazoratsiz qolishi yoki ortiqcha erkalatilishi

moddiy va ma'naviy yetishmovchilik

4. Muammoni bartaraf etish yo'llari

bola bilan ochiq va samimiy muloqot qilish

uni ota-onalar nizosiga aralashtirmaslik

har ikkala ota-onaning tarbiyada faol ishtirok etishi

psixologik yordam (masalan, maslahat va terapiya)dan foydalanish

Xulosa

Ajralgan oilalarda tarbiya olayotgan bolalar alohida e'tibor va mehrga muhtoj bo'ladi. Ota-onalar ajralgan bo'lsa ham, bolaning ruhiy sog'lom rivojlanishi uchun ular o'zaro hurmatni saqlab, farzand manfaatini ustuvor qo'yishlari zarur. Psixologik qo'llab-quvvatlash va to'g'ri yondashuv orqali bolalarda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan salbiy oqibatlarining oldini olish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimova V.M. – Oila psixologiyasi. Toshkent, 2019.
2. G'oziev E.G'. – Psixologiya asoslari. Toshkent, 2018.
3. Bronfenbrenner U. – The Ecology of Human Development. Harvard University Press, 1979.
4. Amato P.R. – Children of Divorce in the 1990s. Journal of Family Psychology, 2000.
5. Hetherington E.M. – Coping with Divorce, Single Parenting, and Remarriage. Harvard University Press, 1999.

6. O‘zbekiston Respublikasi Oila kodeksi. Toshkent, 2020.